

Dr. Végh Mónika

Edvard Grieg gyermekeknek szánt vokális műveinek tanítási lehetőségei

Norvégia neves művészeit illetően eszünkbe juthat Henrik Ibsen drámaíró, Edvard Munch, vagy Johann Christian Dahl festőművészek, és a zenei vonalon Edvard Grieg zeneszerző.

Grieg mellett ugyanakkor érdemes megemlíteni Thomas Tellefsen¹ és Johann Halvorsen² norvég komponistákat, Ole Bull³ és Knut Johannessen Dahle⁴ hegedűművészeket, akik a romantikus korszakban Norvégia zenei életét és gazdagították és befolyással lehettek a zeneszerzőre.

A komponista zenei fejlődését számos hatás formálta:

- édesanyjának zenei ízlése, az otthon hallott zeneművek, valamint saját, játékos kísérletei a zongorán
- szülővárosa, Bergen élénk kulturális élete
- a Landaasban tapasztalt természetközeli élmények, népi jellegű hatások⁵
- a norvég népzene és népi táncok, a Hardenger hegedű
- a versek odaadó szeretete
- Ole Bull hegedűművész pártfogása, inspirációi
- a lipcsei évek és ezalatt a tanárain – Ludwig Plaidy, Ignaz Moscheles, Ernst Friedrich Richter, Robert Benjamin Paperitz és Moritz Hauptmann - túl Schubert és Schumann hatása (leginkább a dalok kompozíciós technikáit illetően)⁶
- Kortársak, főként Nils Wilhelm Gade⁷ és Rikard Nordraak⁸, akik a nemzeti zene felé terelték őt Koppenhágában

¹ Thomas Tellefsen (1823-1874) norvég zongoraművész és zeneszerző. Párizsban tanult, többek között Chopin keze alatt, akinek műveit hitelesen tolmácsolta. Párizsban telepedett le, de Európa számos városában koncertezett.

² Johann Halvorsen (1864-1935) A romantikus nemzeti zene képviselője, Grieg követője. Műveit innovatív hangszerelés jellemzi.

³ Ole Bull (1810-1880) norvég hegedűművész és komponista. Közeli volt kapcsolata a népzennel, sokat tanult a Bergen környékén élő népi hegedűsöktől.

⁴ Knut Johannessen Dahle (1834-1921) norvég hegedűs, népzenei gyűjtéseket végzett, többek között Griegnek is segített népi dallamok lejegyzésében.

⁵ Landaasba egészen kicsi korában költöztek ki és közvetlenül átélhette a természet és az egyszerű emberek közelségét. Dobos Kálmán: *Edvard Grieg élete és művészete*. Akkord Zenei Kiadó Kft. (1999.)

⁶ Dobos Kálmán: *Edvard Grieg élete és művészete*. Akkord Zenei Kiadó Kft. (1999.)

⁷ Gade, Niels Wilhelm (1807-1890) Dán zeneszerző, az új nemzeti mozgalom egyik képviselője. Grieg nagyobb szabású kompozíciók megírására sarkallta, akivel kapcsolatban azonban később nyilvánvalóvá vált, hogy a kisebb zenei formákban nyújt kiváló alkotásokat.

⁸ Nordraak, Rikard (1842-1866) norvég zeneszerző. A komponista - bár rövid életű volt – sokakat (így Grieget is) meggyőzött a zsenialitásáról. Grieg Nordraak korai halálakor gyászindulót komponált annak temetésére. (*Sorgemarsch over Rikard Nordraak*)

A zeneszerző maga így írt a tanulmányairól:

„Nevelésem német iskolában történt. Lipcsében tanultam és zeneileg teljesen német vagyok.”⁹

Majd később:

„Stílusban és formálásban teljesen német maradtam, a schumanni iskola tagja.”¹⁰

Ugyanakkor Bartók Béla a következőképp jellemezte őt és zongoraversenyét Doráti Antal karmesternek

”Kissé szögletes, de kitűnő munka a maga nemében, eredeti és őszinte. [...] Akárhogy is, de Grieget komolyan kell venni. Ő a századforduló egyik legfontosabb zeneszerzője. Tudta, hogy ő volt az egyik legelső szerző, aki levetette magáról a német igát?”¹¹

Edvard Grieg életművének vannak igen népszerű, világszerte ismert opuszai. Legfőképp a *Peer Gynt* szvitiek és színpadi zene, az említett *a-moll zongoraverseny*, vagy a *Lírai darabok* című, zongorára írt sorozat. Természetesen ezek mellett számos igen kiemelkedő zenekarra, kamaraegyüttesre írt művet komponált és a zongorairodalmat is sok értékes darabbal gazdagította.

A vokális művészet terén elsősorban számos dalát, dalsorozatát említhetjük énekhangra és zongorára, - melyek igen gazdag és különleges hangzásvilággal rendelkeznek - valamint kórusműveit.

A dalok száma meghaladja a százhatvanat és Grieg számos hazai, illetve más nemzetiségű költő versét feldolgozta. A legtöbb dal Paulsen, O Vivje, Andersen, Drachmann és Bjornson költeményire íródott, de érdemes megemlíteni Anne Garborg, Nordahl Rolfsen, Ibsen, valamint Chamisso, Heine és Munch nevét is.

Vannak a szerzőnek önálló dalai (...), de legtöbbször ciklusba rendezve adta ki kompozícióit, általában a dalok számával jelölve a sorozat tartalmát. (*Négy dal, Öt dal, Kilenc dal...*) Néhány ciklusa azonban konkrét címet kapott, például: *Hegyről és fjodról* (op. 44.), *Norvégia* (op. 9.), vagy *Haugtussa* – dalciklus Anne Garborg Haugtussa című verssorozatára (op. 67.)

⁹ Dobos Kálmán: *Edvard Grieg élete és művészete*. Akkord Zenei Kiadó Kft. (1999.) 17.o.

¹⁰ i.h.

¹¹ Vera Lampert: *The Influence of Grieg's Music on Béla Bartók's For Children*. Grieg International Music Society weboldala.

A zeneszerző kórusművei a legnagyobb számban férfikarra íródtak:

- *Album férfikarra* – op.30. (1878)
- *Az ország megismerése* – op.31. (férfikar és baritonszóló) (1872)

További opusz szám nélküli férfikarai: *Négy dal férfikarra* (1863), *A medvevadász* (1867), *Esti hangulat* (1867), *Választási dal* (1893), *Kantáta* (1868, fúvószenekarral), *Norvég tengerészdal* (1869-70), *Welhavens sírjánál* (1873), *Kiáltvány a szabadság népéhez északon* (1874), *Halfdan – Kjerulf emlékművénél* (1874, tenorszólóval), *Kicsi inga* (1877-78?, baritonszólóval), *A mi jelmondatunk* (1881), *Énekes üdvözet* (1883), *Holberg-Kantáta* (1884, baritonszólóval), *Zászlódal* (1893), *Énekes üdvözet Christianiából* (1896, baritonszólóval), *Impromptu a „Fort Dodgei (Iowa) Grieg férfikar számára* (1886), *Ole Bullnak* (1901), *Nyugati szél* (1896)

Vegyeskari művei:

- *Dona nobis pacem* (1862),
- *Dánia* – opusz szám nélküli (vegyeskar és zongora) (1864)
- *Két vallásos kórus* (1899)
- *Négy zsoltár* – op.74. (vegyeskar és baritonszóló) (1906)

Gyermek-, vagy nőikarok:

- *Kantáta Karl Hans számára* (1873, tenorszólóval és zongorával)
- *A veréb* (1895)

Ezeket túl találunk kórusra írt tételeket színpadi zenéiben - például a *Peer Gynt*-ben a *Pinsesalme*, azaz *Pünkösdi dal* (25. szám) –, illetve a dalaiból készült átiratokat.

Pedagógiai jellegű művek Grieg tollából

A zeneszerző művészetének nem ez volt a fő profilja, de találhatunk gyermekeknek, fiataloknak szánt darabokat és sorozatokat is az életművében.

A *Lírai darabok* 1867-ben kiadott 1. kötete esetében nincs arra utaló jelzés, hogy gyermekeknek írt zongoraművekből álló sorozat, de a szerző maga így írt róla 1868-ban:

„Tavaly karácsonykor kiadtam a Horneman kiadónál egy könnyű zongoradarabokból álló gyűjteményt tanulók számára.”¹²

¹² Reidar Bakke: *Grieg and Bartók – Some aspect on their Choral Compositions for children*. Grieg International Music Society weboldala.

Az 1878-as *Album férfikarra* (op.30.) két tételének alapidallamát eredetileg szintén gyermekek énekelték.

Grieg 1858-59-ben komponált egy sorozatot, melynek címe: *Kilenc gyermekdal zongorára* (Ni Barnestykker), valamint 1894-ben keletkezett a *Hét gyermekdal* című ciklusa énekhangra és zongorára. Ez utóbbi bemutatása képezi e tanulmány fő vonalát.

A komponistának nem volt jó véleménye a norvég iskolarendszerrel kapcsolatban, régimódinak, demotiválónak tartotta azt. Ugyanakkor üdvözölte Nordahl Rolfsen¹³ 1892-ben megjelent kötetét, melynek címe *Laesebog for folkeskolen*. Rolfsen drámáiért a fentiek ellenére nem rajongott maradéktalanul, és az irodalmár művészetével kapcsolatos felemás érzéseinek egy helyen hangot is adott:

„Rolfsen drámái kevésbé értékesek, de nagyszerű lírai tehetség. Amikor a fantáziája a gyermekkorába kalandozik, olyankor mindig hatásos az eredmény.”

Rolfsen kötete valójában olvasókönyv volt, ami új pedagógiai elképzeléseken alapult és hamar népszerűvé vált. Grieget is lenyűgözték a kötet szövegei és eszméi. Az olvasókönyv sok modern lírai költeményt is tartalmazott, melyek megzenésítésére hamar igény mutatkozott és többek között Grieget is felkérték a zenei megvalósításra.

A komponista hét Rolfsen-verset választott ki és dolgozott fel. A sorozat ősbemutatóján felesége, Nina mutathatta be a dalokat. Később, 1901-ben Grieg gyermekkarra is átírta a dalokat. Ezek voltak az első gyermekkari apparátusra írt opuszai, hiszen addig csak felnőtt kórusok számára komponált. Lenyűgözte ez a frissen felfedezett hangzásvilág, erről barátjának, Sigurd Halsnak a következőképpen számolt be:

„A gyermekek szívébe énekelni fantasztikus lenne.”

Majd néhány nappal később így írt:

„Azt tapasztaltam, hogy szinte minden gyermekdalom figyelemre méltóan szólna a gyermekek hangján. Visszatérve Troidhaugenbe, alig várom, hogy összerendezzem őket.”

Ezen kívül egy 1894-ben kelt levelében egyértelműen leírta:

„A dalokat arra szántam, hogy a fiatalok énekeljék azokat az iskolában...”¹⁴

¹³ Rolfsen, Nordahl (1848-1928) norvég író.

¹⁴ Reidar Bakke: *Grieg and Bartók – Some aspect on their Choral Compositions for children*. Grieg International Music Society weboldala.

A sorozat dalai közül több énektankönyvekben került nyomtatásba, némelyiknek volt kétszólamú átírata is, de végül többnyire a háromszólamú verzió vált ismertté. Rolfsen több verse más zeneszerzők megzenésítésével is elterjedt. Grieg legnépszerűbb feldolgozásai a következők: *Havet, Sang til juletraet, Lokk, Keld-sang for Blakken, De norske fjelde*.

A dalok népdalszerűek, a norvég népzene hatását érezni rajtuk, holott Grieg saját dallamai (pedig a komponista férfikarainak jelentős része például népdalfeldolgozás). A versek atmoszférája, szavainak ritmusa vonzó lett a gyermekek számára.

A *Hét gyermekdal* tételrendje mind a dal-, mind a kórusfeldolgozásban ugyanazt a sorrendet követi:

1. *Havet – A tenger*
2. *Sang til juletraet – A karácsonyfa*
3. *Lokk – Falusi dal (népdaltípus)*
4. *Fiskervise – A halász dala*
5. *Keld-sang for Blakken – Altatódal Blakkennek (a kiscsikónak)*
6. *De norske fjelde – A norvég hegyek*
7. *Faedrelands salme – Himnusz a szülőföldről*

A dalfeldolgozások egyszerű, de igen szép melódiákra épülnek, ugyanakkor a kíséretük különleges és gazdag harmóniavilággal rendelkezik. A háromszólamú egyneműkari változat megőrzi az eredeti dallamokat a felső szólamban, ezáltal a formai határokat is, így ezek tulajdonképpen a szólamszám által jobban behatárolt, egyszerűbb, vázszerűbb harmóniákkal ellátott variánsok.

A sorozat felhasználása a zenei oktatásban

Grieg ciklusának énekhangra és zongorára írt változata az alapfokú zenei oktatásban, énekórákon is kiválóan felhasználható a tanterv által meghatározott tananyag gazdagításaként, zeneiskolában pedig formatani ismereteket lehet nagyszerűen tanítani, gyakoroltatni ezeken keresztül. Szakgimnáziumban is igen sokféle szempontból foglalkozhatunk a sorozattal szolfézs, zeneelmélet- és zenetörténet-órákon egyaránt.

A dalok felépítése példákat kínál több egyszerű formatani ismeret tanítására, elmélyítésére. Sok esetben találkozhatunk a strófikus dalformával, a háromtagú forma variációival, a periódus és zenei mondat típusaival, a BAR-elvvel, bipódiával, valamint népdalszerű formai építkezéssel

Ennél is izgalmasabb lehet a dallam- és harmóniatanhoz kapcsolódó jelenségek megfigyelése a dalokban, melyek egy kivétellel dúr hangnemekben íródtak. A leggyakoribb jellegzetességek összegzése a dalokban történő megjelenés szerint a következő:

- ❖ Pentatónia (2., 3.)
- ❖ Modalitás – itt líd hangsor (1.)
- ❖ Kromatika – egyéni módon, a tonalitást fellazítva is használja (3., 6.)
- ❖ Orgonapontok, kettős orgonapontok használata (1., 3., 2., 4., 5., 6.)
- ❖ Diatonikus szeptimek (főként félszűk, pentaton és hyperdúr) (2., 3., 4., 7.)
- ❖ Mollbeli harmóniák (3., 6.)
- ❖ Bö kvintes akkordok (2., 7.)
- ❖ Nónakkordok (3., 5., 6., 7.)
- ❖ III6 a zárlatban - másutt 3-2-es átmenettel is (4., 6., 7.)
- ❖ Nagyívű dallamformálás, nagy ugrások (2., 3., 4., 7.)
- ❖ Komplementer ritmika (1., 5.)
- ❖ Kürtmenetek, terc- és szextmenetek, mixtúra jellegű sorozatok (1., 3., 4., 5.)
- ❖ Archaikus fordulatok (2., 6., 7.)
- ❖ Tercrokon fordulatok, tercrokon hangnemek (4., 6.)

A korszakban uralkodó dúr és moll hangnemeken túl már az első dalban találkozhatunk líd jellegű pentachorddal, ami a norvég ősi hangsorokat idézi, de gyakori a pentatónia jelenléte is. A romantikus stílusjegyek egyike a dallamképzésben történő nagy ívek, felívelések használata. Grieg dalaiban is megfigyelhető ez, ugyanakkor ennek fordítottja a *Lokk* című dalban található nagy hangközleugrások jelensége, ami az azonos elnevezésű norvég népdaltípus sajátossága. Ez a jószágok hívogatásának, vagy a pásztorok egymással történő kommunikációjának eszköze volt nagy távolságokból, akár csak másutt a jódlizás. Ugyancsak dallami szempontokat vizsgálva találkozhatunk kürtmenettel, vagy azt imitáló hangközmenetekkel, kromatikával, tükörmozgással. Gyakori az orgonapont, akár a kettős zenei nyugvópont alkalmazása, melynek többféle szerepe lehet: elringatás-megnyugtató, a tenger hullámzásának érzékeltetése, feszültség keltése.

Megfigyelhetünk a tételekben minore-maggiore hangnemváltásokat és legtöbbször a klasszikus korban gyakori domináns irányú modulációt, de találkozhatunk tercrokon hangnemváltásokat is.

A harmóniavilágot vizsgálva is kettős irányt fedezhetünk fel: az újító, romantikus akkordkészlet tagjainak megjelenését és archaizáló elemeket. Megfigyelhetjük a zeneszerző által igen kedvelt diatonikus szeptimakkordok alakjait, majd alterált akkordokra is sok hasznos példát találhatunk: bővített hármásokat, mellékdominánsokat, mollbeli színezéseket, bővített szextes harmóniakat, domináns nónakkordokat, tercron akkordkapcsolatokat és a Grieg által igen kedvelt zárlati jelenséget, a 6-5-ös késleltetést a zárlati domináns szeptimben. Mindezek mellett gyakran észlelhetünk további neomodális jelenségeket: plagális ingát, régies harmóniaváltásokat, a Tá-dúr használatát.

Nagyon fontos szót ejteni a dalok szövegi tartalmát megjelenítő, hangulatokat kifejező eszközökről. A témák ugyan egyszerűek, gyermekek számára is jól érthetőek, de mindegyik tétel egy miniatűr képet, vagy jelenetet tár elénk, ami nem csupán a szöveg által érzékelhető, átélhető, hanem a zeneszerző is igen sokat ad hozzá a zenei karakterek által. Vizsgáljuk meg a dalokat ilyen megközelítésből.

1. Havet

A norvég tengerészek szabad, ám kemény életéről szól a dal, akik a maguk dolgával törődnek, hajójukkal szántják a Jeges-tenger, Északi tenger és az Atlanti óceán csillogó, olykor viharos vizeit.

A dal egyszerű strófikus felépítést mutat és a kezdő felugró dudaszzerű kíséret, majd az azt hasonlóképpen követő forte dinamikájú, sok hangsúlyt kapó énekszólam segítségével máris a hullámzó tengeren találjuk magunkat a harsány matrózok között. A líd hangsor ősi norvég dallamokat elevenít fel.

Allegro molto marcato.

SANG.

PIANO.

Skjær og øl Hav og sjø

sta - dig paa ds - ren trom - mer; lo - sen lig - ger med flag paa top

u - den - for dø - ren og luk - ker op for al - le ski - be som

kom - mer.

15

Érdekes formai szempontból megvizsgálni a strófát: a *G*-líd dallam első négy üteme belső szekvenciális emelkedést mutat, alatta osztinátószerű, komplementer kísérettel. Ütemenként tagolható, ellentétben a második résszel, ami már bipódikus motívumokból áll és BAR-elvet figyelhetünk meg benne (AAB). A kíséret felső szólamában kürtmenet rajzolódik ki.

2. Sang til juletraet – A karácsonyfa

A vers a norvég zászlókkal díszített karácsonyfáról mesél, melynek csúcsán a fényes csillag Istenre és az ő fiára, Jézusra emlékeztet, akit a világunkba küldött. Az angyalok pedig a csillag fényénél táncoltak örömben a betlehem körül. Az édesanya meséi alapján a gyermekek soha nem feledhetik Jézus szelíd szavait, parancsait.

Kissé szentimentális hangulatú ez a tétel, ami szintén strófikus felépítésű és egy plagális ingával kezdődik.

Andantino semplioe.

SANG.

PIANO.

¹⁵ A kottapéldák forrása az IMSLP weboldal

Az ezt követő, bipódikus egységekből álló strófák során a szépen ívelő, de egyszerű dallamot akkordfelbontások kísérik a tonikai nyugvópont felett. Ezek általában diatonikus harmóniakat rajzolnak meg, de találkozunk néhány alterált akkorddal is: bővített kvintes és domináns színezetű hármashangzatokkal, melyeket érdemes megfigyelésre bocsátani. Barokk korszakot idéz a versszakok 2. felében kirajzolódó autentikus, szext-alphármas szekvencia, melyben a szólamok között tükörmozgást figyelhetünk meg. Archaizáló jelenség ez, mely megnyugtató érzetet kelt bennünk, ahogyan a dal alap ritmikája – a 6/8-os siciliano jellegű, ringatózó mozgás is.

The image shows a musical score for a song in 6/8 time. It consists of three systems of music. The first system has a vocal line and piano accompaniment. The vocal line starts with a *ritard.* (ritardando) and then returns to *a tempo*. The piano accompaniment also starts with a *ritard.* and then returns to *a tempo*. The dynamics are marked *pp molto tranqu.* (pianissimo, molto tranquillo). The lyrics are in Norwegian and Swedish. The second system continues the vocal line and piano accompaniment. The third system also continues the vocal line and piano accompaniment.

ritard. *a tempo*
pp molto tranqu.

blan - ke stjer - ne! Ja, den maa skin - ne, for den skal min - de os
ver - den send - te. I stjer - ne - glan - sen gik eng - le - dan - sen om
dem maa glem - me. Naar stjer - nen skin - ner, om ham os min - der vort

ritard. *a tempo*
pp molto tranqu.

om - - - - vor Gud! - - -
Bet - - - - le - hem - - -
ju - - - - le - træ! - - -

3. Lokk – Falusi dal (népdaltípus)

A szöveg egy csalogató, melyben a gazda különféle állatokat – bakot, borjút, fehér cipős kiscicát, sárga kiskacsákat, botladozó kiscsibéket, finom tollú galambokat - hívogat, mert bár korán érkezett a nyár és finom a harmatos fű, hamar beköszönt majd az ősz.

Ez a dal sok norvég népi elemet tartalmaz. Kezdve a dal elején meghatározott kettős orgonaponttal, ami előtétként funkcionál, majd folytatva az egyszerű mondatszerű építkezéssel. Kifejezetten a lokk típusú dallamokra jellemző a 11. ütemtől kezdődő lefelé ugráló dallam,

amelynek felütése egy domináns nónakkord és később mollbeli harmóniát is megfigyelhetünk ennek során.

E szakasz végén elérkezünk egy koronás domináns szeptimakkordra, ami az ABA szerkezet visszatérését készíti elő. Ez utóbbi során Grieg variál, színesebb akkordokat használ – mellékdomináns I. fokú négyeshangzatot, ami kimozdít a -1-es hangnem irányába –, majd orgonapont feletti kromatikát. A dalt a kezdő dallamból építkező zongora utójáték zárja.

4. *Fiskervise – A halász dala*

Tréfás vers a halászról, aki kénytelen szembesülni azzal, hogy a halak kifogásához igen sok türelem kell.

A dal talán a ciklus legérdekesebb, legösszetettebb tétele, amely szintén háromtagú formában íródott. Az elején népdalszerű, pentaton jellegű dallamsorokból építkezik: a kezdő mondat megismétlődik egy kvarttal feljebb, *D*-dúrhoz képest szubdomináns hangnemben. A hatütemes egységek – melyeket a zongoraszólam visszhangszerű ismétlődése választ el egymástól – a +1-es hangnembe modulálnak, így a 14. ütemben visszaérkezünk a kezdő hangnembe.

Presto con brio.

SANG. *f* Det hæn - der vel of - te, du ka - ster fra

PIANO. *f*

tof - te dit snø - re fra bord,

men har ik - ke lyk - ke til flyn - dren at

ryk - ke med an - gel og snor. *p* Ti

A dal középrésze következik, ami szintén hatütemenként tagolódik és dallamvonalát emelkedés, majd süllyedés jellemzi. Ez a hangnemek szempontjából is érzékelhető: *D-A-E-H-E-h-D*. A kíséret első négy ütemében nyugvópont van, e fölött tercmenetet hallhatunk, néhol a kürtmenetre emlékeztető kvintek beiktatásával, majd két ütem vezet át a következő hangnemhez. Ez a hat ütem egy kvinttel feljebb megismétlődik, elvezetve a csúcsponthoz.

flyn - dren, som lak - sen, hun bi - der ei strak - sen, er hel - ler lidt

sen. Jeg kjen - der de dren - ge som sid - det har læn - ge, fik

al - drig et - ben.

Az ereszkedés során hasonló a szerkesztés, csak ezúttal szextmeneteket figyelhetünk meg, melyek akár mixtúrakezdeményként is felfoghatók. Váratlan pillanat e rész 5-7. ütemeiben az *E-C-Fisz* dúrok egymásutánja, azaz a valódi tercrokon, majd poláris akkordkapcsolat, bár a *C*-dúr szext megjelenése a későbbiekben már *h*-moll nápolyi színfoltjaként funkcionál.

Naar snø - ret er run - den og søn - ket til bun - den, staar lyk - ken hos

rit. e dim. poco a poco

Gud. Han gi - ver ei skar - net: kast der - for kun gar - net i Je - su navn ud!

ritard. sempre **Andante.** *pp*

Amint látható, a középrész záró taktusaiban Grieg nehezen dönt a *h*-moll és *D*-dúr között, talán ezért hallhatunk egymás után egy *Fisz*-dúrt (*h*-moll dominánsa), majd egy vele valódi tercrokon

kapcsolatban lévő A domináns szeptimet (*D*-dúr dominánsa), ami a visszatérést készíti elő. A dal visszatérése ezúttal nem hoz változásokat, teljesen megegyezik az első résszel.

5. *Keld-sang for Blakken – Altatódal Blakkennek*

Kedves dal a jó és öreg fakónak, aki este a fárasztó nap végén az istállóban nyugovóra tér, miután a kisfiú megveregeti a nyakát és átadja apja üzenetét: egyen, majd pihenjen jól és álmodjon a másnapi, amikor talán a kisfiúval a hátán ügethet majd az udvaron.

A tétel alaphangneme (*F*-dúr) pastorele hangulatot idéz, ahogyan a bipódikus, népdalszerű építkezés és az állandó ringatózó, szinkópáló kettős nyugvópont is a nyugalmat, nyugovóra térést és az idillt érzékelteti zongora bal kezében. A jobb kézben kürtmenetszerű kíséret festi alá a kupolás szerkezetű strófát, összességében egyszerű harmóniakat alkotva. A dalban ezúttal is a variált visszatérésű háromtagúságot figyelhetjük meg, melynek középrésze a domináns *C*-dúrban zajlik le, a végén *C* domináns nónakkorddal rávezetve a visszatérésre.

Három egyformán megzenésített versszak után a záró szakaszban dallami variáció, motívumcsere hallható. Továbbá az eddigi diatonikus harmóniak helyett mellékdomináns szeptim-, sőt nónakkord jelenik meg, kicsit a szubdomináns *B*-dúrt megidézve és mollbeli harmónia is kirajzolódik az *f-c* kettős orgonapont felett. A dal végén megkomponált kiszélesedés és decrescendo érzékelteti a lovacska (és talán a kisfiú) álomba szenderülését.

tu - net gaa med ves - le - gut paa nak - ken.

6. De norske fjelde – A norvég hegyek

„Gyere velem a mocsarakon át és megmutatom az utat a hegyi kunyhóhoz.
 Aztán a hegyi úton megyünk, ahol a nap aranyra festi a havas csúcsokat.
 Majd leülünk a Glittretind alatt, ahol a szellő alig mozgatja a hegyi ködöt,
 s ahol majd a szíved így suttog nekem: Ah, és mindez tényleg az enyém?”

A maga egyszerűségével, ám különleges színfoltjaival számomra ez a sorozat legkedvesebb dala. A C-dúr előtét után az előadás szempontjából szabadsággal kezelhető, szép bipódikus dallamsorokat hallhatunk, melyek vége koronával hosszabbított, mintha a szemlélődő meg-meg állna, rácsodálkozva a gyönyörű norvég vidékre. Mindezt C nyugvópont feletti egyszerű harmóniak kísérik (I-II-V-IV $\frac{1}{4}$ -I) plagális zárlatot képezve a rész végén.

Allegretto.

SANG.

1. I - fald du fæl - ger mig o - ver
 2. Vi har saa li - det af a - ger -
 3. I Gud - brands - da - le - ne først vi -
 4. Og nord paa Dov - re, paa vi - de
 5. Men vil du vi - de, hvor bedst du
 6. Da skal vi sid - de ved Gli - tre -

PIANO.

hei - en, saa skal jeg vi - se dig sæ - ter - vei - en, saa skal vi
 flek - ker, og me - re er det som sko - gen dæk - ker; men fjel - det
 fri - ster: der vok - ser fu - ru paa høj - e ri - ster; der faar vi
 vid - der, der er det Sne - hæt - ta mæg - tig sid - der; bun sid - der
 fin - der de fag - re fly - er, de fi - ne tin - der, saa følg mig
 tin - den, hvor skod - den vi - ger saa smaat for vin - den; da skal det

A 2. szakasz kezdete váratlan *Esz*-dúr akkordot hoz a *C*-dúr után, ami valódi tercrokon váltás, és ismétlődik is ez a fordulat, majd kromatikus emelkedéssel *a*-moll V^7 -e felé vesszük az irányt és a Griegre oly jellemző 6-5-ös késleltetéssel álzárlatot, majd picardiai I. fokot figyelhetünk meg (*F*-dúr – *A*-dúr: szintén valódi tercrokon kapcsolható harmóniák).

fa - re i fjel - det ind, hvor so - len gyl - der den hvi - de
 dæk - ker nok al - ler mest - i nord og sør - og i - sær i
 krab - be os fod for fod; - saa har vi Ron - da - ne midt i -
 rumt paa sin dron - ning - stol, og hun har svøbt sig i sne og
 ind un - der Jo - tun - fjeld en rig - tig skin - nen - de som - mer -
 hvi - ske i hjer - tet dit: „Aa nei, aa nei! aa, er det - te

ritard.
 tind, hvor so - len gyl - der den hvi - de tind.
 vest, i nord og sør og i - sær i vest.
 mod; saa har vi Ron - da - ne midt i - mod.
 sol, og hun har svøbt sig i sne og sol.
 kveld, en rig - tig skin - nen - de som - mer - kveld.
 mit? „Aa nei, aa nei! aa, er det te mit?

ritard. *a tempo*

Végül a 2. tag is *C*-dúrban zár, majd a *c* hang nyugvópontként megmarad és a zongora utójáték hangjai különleges harmóniákat alkotnak vele: I. fokú mellékdomináns nónakkord, mollbeli I. fok, mollbeli IV⁹, orgonapont feletti V. fok és végül – szívdobbanásnyi szünet után – I. fok.

7. *Faedrelands salme* – Himnusz a szülőföldhöz

Imádság az Úrhoz, aki a szülőföld őrzője, pajzs a béke és harcok, a bánat és öröm idején. Himnusz, amely a haza szeretetéről szól.

A tétel méltó, ünnepélyes befejezése a ciklusnak. A himnikus strófa - mely hat alkalommal hangzik el – forma szempontjából schönbergi zenei mondatként épül fel, 2(a)+2(av)+5(b) ütemes tagolódással, de a 3. részt kettéválasztva akár négysoros népdalnak is érezhetjük mindezt: 2+2+2+3. A versszakok első motívuma *d*-moll, a második annak paralel hangneme, *F*-dúr, majd a 3. frázis végére visszatérünk *d*-mollba. Főként a diatonikus szeptimeket lehet kiemelni a harmonizációból, illetve a szokatlan mellékdomináns IV⁷-et az 1. ütem végén, ami archaikus ízzel V. fokra fordul rá. Emellett az V. ütem végén *F*-dúr II. fokú, pentaton jellegű nónakkordja, a 8. ütemben pedig *d*-moll II. fokú váltódomináns ötöshangzata is megszólal (utóbbi késleltetés jelleggel). A záratokban (6., 8. ütem) újra megjelenik a jellegzetes 6-5-ös késleltetés.

Andante religioso.

SANG.

PIANO.

jord! Vær du vort skjold i fred og strid, i sorgens og i

glædes tid.

Grieg gyermekeknek szánt dalsorozatának tételei külön kis világokat tárnak elénk, olyan képeket, melyek mindannyiunk életében fontos szerepet játszanak. Ugyanakkor az egyszerű, rövid dalocskákban izgalmas zenei világ tárul fel, és ennek alkotóelemei miniatűr formában idézik meg a méltán világhírűvé vált norvég zeneszerző különleges, egyedi zeneiségét, melyet különféle mélységekben igazán érdemes megismertetni akár a zeneiskolás, akár a középfokú zeneművészeti képzésben részt vevő tanulóinkkal.